

Kolegium expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva dne

Zápis z 12. zasedání, 15. května 2025

Dne 15. května 2025 se na Ministerstvu spravedlnosti („MSp“) konalo 12. zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a provádění Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen po řadě „Kolegium“, „Soud“ a „Úmluva“), poradního orgánu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudem.

(...)

III. ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO VÝBORU PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

TRANSGENDER EUROPE A ILGA-EUROPE PROTI ČESKÉ REPUBLICE (PRÁVNÍ UZNÁNÍ ZMĚNY POHLAVÍ)

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* připomněl, že se jedná o otázku, kterou se Kolegium nejprve v reakci na rozsudky Soudu a později na projednávané rozhodnutí zabývá již od roku 2016.

Zástupkyně KVZ *J. MARTINKOVÁ* shrnula, že v květnu 2024 Ústavní soud zrušil podmínku chirurgického zákroku při současném znemožnění reprodukční funkce pro účely úřední změny pohlaví. Odložil však vykonatelnost nálezu s tím, že příslušná zákonná ustanovení pozbydou účinnosti až ke konci června 2025. Ústavní soud tedy poskytl zákonodárci více než rok na přijetí nové právní úpravy. Nicméně nová úprava na úrovni zákona dosud přijata nebyla a podle všeho v tomto volebním období se tak již nestane. Od 1. července 2025 bude tedy úřední změna pohlaví na zákonné úrovni upravena pouze nezrušeným ustanovením občanského zákoníku, podle kterého je dnem změny pohlaví den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb. Toto potvrzení dosud znamenalo potvrzení o provedení chirurgického zákroku. Takové vymezení již ve smyslu jak judikatury Ústavního soudu, tak Soudu a EVSP, není nadále přípustné. Je proto potřeba zavést novou definici toho, co bude pro účely úřední změny pohlaví znamenat potvrzení vydané poskytovatelem zdravotních služeb. Aktuálně se jeví, že tato otázka bude od 1. července 2025 upravena metodickými pokyny Ministerstva vnitra (MV) a Ministerstva zdravotnictví (MZ). MV už návrh metodiky má, ale čeká na metodiku MZ, která substantivně upraví, co bude myšleno výše zmíněným potvrzením poskytovatele zdravotních služeb. Obsah metodiky MZ se konkretizuje v těchto dnech ve spolupráci s odbornými lékařskými společnostmi.

Zástupkyně MZ *M. PARÍZKOVÁ* uvedla, že MZ připravuje ve skutečnosti dva dokumenty. První z nich bude kratší a bude mít spíše právní povahu, zatímco druhý dokument bude delší a medicínského charakteru. *Prvním* dokumentem bude metodika MZ, dle níž bude **zahájením** léčby pro účely změny pohlaví moment, kdy osoba poprvé navštíví specializovaného lékaře s žádostí o poskytnutí odborné péče směřující ke stanovení diagnózy, a **ukončením** léčby pro účely změny pohlaví bude stanovení diagnózy transsexualismu (pod kódem F 64.0), spojené s podepsáním informovaného souhlasu ze strany trans osoby. *Druhý* materiál bude obširnější a jeho účelem bude stanovit pro poskytovatele zdravotních služeb usměrnění, jak poskytovat péči trans pacientům.

Zástupce Úřadu vlády *M. CRHA* upozornil, že popsání řešení je potřeba považovat za toliko dočasné, než bude přijata nová úprava na úrovni zákona.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* souhlasil, že řešení prostřednictvím zmíněných metodik je pouze provizorní a jeho nutnost plyne z toho, že se zatím nepodařilo přijat novou zákonnou úpravu, tak jak podle nálezu Ústavního soudu přijata být měla. To je samozřejmě velmi politováníhodné, ale taková je realita a v této chvíli je potřeba, aby byla zvolena alespoň nějaká forma úpravy.

Zástupce KVOP V. A. SCHORM se dotázal, co bude tedy dle nové metodiky MZ rozhodujícím dokumentem pro změnu pohlaví.

Zástupkyně MZ M. PARÍZKOVÁ uvedla, že na základě zahájení léčby pro účely změny pohlaví, tj. po první návštěvě u odborníka za účelem stanovení diagnózy, bude možné požádat o změnu jména.

Zástupkyně KVZ J. MARTINKOVÁ doplnila, že první dokument, tj. potvrzení o zahájení diagnostického procesu u trans osoby, bude mít relevanci pro matriční orgány v tom smyslu, že na jeho základě bude možné požádat o změnu jména do neutrální podoby, což je ale možné už před provedením operace i nyní, takže se nebude jednat o významnou změnu. A následně druhý dokument, tedy potvrzení o stanovení diagnózy, bude mít relevanci pro samotnou úřední změnu pohlaví.

Senátor Z. HRABA vnesl dotaz, jak může být stanovení diagnózy považováno za ukončení léčby.

Zástupkyně KVZ J. MARTINKOVÁ upřesnila, že stanovení diagnózy je ukončení první fáze léčby. Pokud pak bude mít trans osoba zájem, může se rozhodnout pro pokračování léčby v podobě chirurgických zákroků či hormonální terapie; tato fáze už ale bude fakultativní, protože ve smyslu judikatury jak ESLP, tak i EVSP není možné podmiňovat úřední změnu pohlaví těmito postupy.

Vládní zmocněnec P. KONŮPKA shrnul, že i dnešní debata ukazuje, že vzniklé řešení není ideální, jelikož vzniklo určité torzo právní úpravy, které je potřeba vyplnit, což není jednoduché a v praxi to vyvolává různé problémy. Každopádně ale lze hodnotit jako velmi pozitivní, že obě dotčená ministerstva se k problému postavila velmi odpovědně a na rozdíl od zákonodárce konala. Ovšem úkol přijmout novou právní úpravu na úrovni zákona i nadále přetrvává.

Závěry:

Kolegium bere na vědomí, že od 1. července 2025 bude úřední změna pohlaví za absence zákonné úpravy dočasně upravena metodickými pokyny Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva vnitra. Dle těchto pokynů bude úřední změna pohlaví možná na základě potvrzení poskytovatele zdravotních služeb o stanovení diagnózy transsexualismu.

Kolegium nicméně znovu vyzývá zákonodárce, aby proces úřední změny pohlaví upravil důstojně a jasně na úrovni zákona, a to v souladu s judikaturou Ústavního soudu a ESLP. To mj. znamená, *zprvé*, že úřední změnu pohlaví nelze podmínit takovým zákrokem či léčbou, které by s vysokou pravděpodobností mohly vést ke sterilitě, včetně hormonální léčby, a *zadruhé*, že řízení za účelem úřední změny pohlaví musí být rychlé, dostupné a transparentní.